

ΚΡΙΤΙΚΗ ΓΙΑ ΤΟΝ “ΠΟΥΠΟΥΛΕΝΙΟ” ΣΤΟ ΚΡΑΤΙΚΟ ΘΕΑΤΡΟ ΒΟΡΕΙΟΥ ΕΛΛΑΔΟΣ

thessculture.gr/theatro/kritikes-theatroy/kritiki-gia-ton-poypoulenio-sto-krat/

10 November 2021

THESSNA ..., ΚΡΙΤΙΚΕΣ ΘΕΑΤΡΟΥ

By ΚΑΤΕΡΙΝΑ ΧΑΤΖΗΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ

7

Κριτική: Ευθύμιος Ιωαννίδης

«Μια φορά κι έναν καιρό ήταν ο Πουπουλένιος, ένας άνθρωπος φτιαγμένος από απαλά και φουσκωτά μαξιλάρια... Όταν κάποιος ήταν πολύ λυπημένος και αποφάσιζε να βάλει τέλος στη ζωή του, ο Πουπουλένιος πήγαινε δίπλα του, τον αγκάλιαζε και του έλεγε «περίμενε μια στιγμή» και ο χρόνος σταματούσε».

Το έργο

Ο Βρετανοϊρλανδικής καταγωγής συγγραφέας Μάρτιν Μακ Ντόνα, με τα έργα του, έχει επάξια κερδίσει μία θέση ανάμεσα στους συγγραφείς που «δίνουν γροθιά στα μούτρα» (Σάρα Κέην, Μαρκ Ρέινβενχιλ, Άντονι Νίλσον) και δείχνουν με ωμότητα, δίχως υπαινιγμούς, την πραγματικότητα, όσο αποκρουστική, προκλητική και δυσάρεστη κι αν είναι.

Ο Ιρλανδός Μάρτιν Μακ Ντόνα, επομένως για το Βρετανικό θέατρο εκπροσωπεί μαζί με την Σάρα Κέην και τον Μαρκ Ρέιβενχιλ, το “in yer face theater”. Το «ατίθασο παιδί» του βρετανικού θεάτρου έγραψε το 2003, τον Πουπουλένιο του, ένα αστυνομικό θρίλερ με στοιχεία μαύρης κωμωδίας, που κέρδισε το βραβείο Ολίβιε ως καλύτερο καινούργιο θεατρικό της χρονιάς για τη σεζόν 2004-2005, το βραβείο Κριτικών Θεάτρου της Νέας Υόρκης, δύο βραβεία Τόνι, και μέσα σε δύο χρόνια μεταφράστηκε σε πάνω από δέκα γλώσσες. Αυτό το σκληρό, αλλά και συνάμα γοητευτικό έργο, παρουσιάστηκε πρώτη φορά στο ελληνικό κοινό το 2005, στον Εξώστη του Αμόρε, σε σκηνοθεσία Βίκυς Γεωργιάδη και μετάφραση Χριστίνας Μπάμπου- Παγκουρέλη (στην οποία ανήκει και ο ελληνικός τίτλος «Ο Πουπουλένιος»).

Η πλοκή του έργου είναι φαινομενικά απλή: σε κάποιο ολοκληρωτικό κράτος, ένας συγγραφέας ανακρίνεται από την αστυνομία για μια σειρά από παιδικούς φόνους που έγιναν στη πόλη, οι οποίοι ταιριάζουν απόλυτα με κάποιες από τις σύντομες ιστορίες του. Στο διπλανό δωμάτιο ανακρίνεται και ο αδερφός του συγγραφέα, άτομο με νοητικά προβλήματα. Τι συνέβη άραγε όταν ήταν παιδιά και τι σχέση έχει αυτό με τους φόνους;

Γεννιόμαστε, ζούμε, πληγωνόμαστε από τους φροντιστές μας και τους πληγώνουμε με τη σειρά μας, αλλάζουμε, εξελισσόμαστε, μεγαλώνουμε με την ελπίδα, τον πόθο να ξεχάσουμε, να δραπτεύσουμε από τις φυλακές της παιδικής μας ηλικίας, να θεραπεύσουμε τις πληγές μας και να ζήσουμε μια λειτουργική και ισορροπημένη ζωή. Πόσο εύκολο όμως είναι άραγε να εξορίσουμε στη χώρα της λησμονιάς, να ξεριζώσουμε από μέσα μας τραύματα, καταστάσεις, βιώματα που μας έχουν σφραγίσει και οιστρηλατούν το είναι μας;

Το στοιχείο ακριβώς αυτό της οικογενειακής βίας πραγματεύεται στον Πουπουλένιο ο συγγραφέας καταγγέλλοντας την κοινωνία που γεννά τη βία και κατ' επέκταση την οικογένεια που την αναπαράγει. Μας καλεί ωσαύτως να εισέλθουμε σε ένα μακάβριο και «αρρωστημένο» κόσμο, να δούμε κατάματα βίαιες ιστορίες κακοποίησης παιδιών και να αναγνωρίσουμε τις κοινωνικές και πολιτικές προεκτάσεις τους. Μέσα από το σπουδαίο κείμενό του μας φέρνει εκ νέου αντιμέτωπος με το πόσο ανθεκτικοί είμαστε απέναντι στην ελευθερία της τέχνης, πόσο ευάλωτοι απέναντι στην αναπαράσταση της βίας και πόσο εντέλει ανεκτικοί απέναντι στην πραγματική βία, κάθε είδους.

Συγχρόνως, το θέμα της πολιτικής βίας, αλλά και της παιδικής κακοποίησης με τον τρόπο που επιλέγει ο συγγραφέας να τα αναπτύξει μέσα από τη φόρμα του παραμυθιού εγγίζουν το ένστικτο της επιβίωσης ενός ενήλικα όχι μόνο ως άτομο αλλά και ως μέρος ενός συνόλου με αναφαίρετη υποχρέωση να το διαφυλάξει. Με αυτόν τον τρόπο τα αδέλφια αναζητούν φαντασιακή επίλυση από τη φρίκη του παρελθόντος και του παρόντος τους, ανακουφίζοντας την εσωτερική τους συνείδηση από την απόγνωση του κελιού τους.

Ο Πουπουλένιος θέτει για την ακρίβεια στο προσκήνιο μια σειρά από βίαιες διαλεκτικές αλληγορίες ανάμεσα στην πρόθεση του καλλιτέχνη και τις συνέπειες της τέχνης, ανάμεσα στην επιγραφή και την υποδοχή, ανάμεσα στην αλληγορική απεικόνιση ενός κόσμου και τη μεταχείριση της αλληγορίας από τον κόσμο.

Μέσα σε ένα λαβύρινθο αφηγήσεων, η φαντασία με την πραγματικότητα συγχέονται, περιπλέκονται, διασταυρώνονται, ενώ τα φαντάσματα του παρελθόντος παίρνουν σάρκα και οστά, καθώς όλα ανατρέπονται, και η αλήθεια αποκαλύπτεται...

Το θέμα

«Μια φορά κι έναν καιρό ήταν ένα αγοράκι που η μητέρα του και ο πατέρας του δεν του έδιναν παρά αγάπη... Ήταν η ημέρα των γενεθλίων του, όταν ένα σημείωμα γλίστρησε κάτω από την πόρτα του κλειδωμένου δωματίου, ένα σημείωμα που έγραφε «Εσένα σε αγαπούν κι εμένα με βασανίζουν για επτά ολόκληρα χρόνια και ο μόνος λόγος ένα καλλιτεχνικό πείραμα που πέτυχε...». Το σημείωμα είχε υπογραφή «Ο αδερφός σου» και ήταν γραμμένο με αίμα...»

Στον «Πουπουλένιο» με τρόπο ιδιοφυή συγκερνά ο συγγραφέας την ανατρεπτική θεωρία του Ουάιλντ με αστυνομικές και εγκληματολογικές υποθέσεις και συνάμα τις ιδιορρυθμίες ενός σαλού. Κεντρικό πρόσωπο ένας ιδιότυπος στις εμμονές του συγγραφέας που γράφει αφηγήσεις (παραπέμπουν στην πλούσια λαϊκή παράδοση ιρλανδέζικων παραμυθιών βίας που ανθολόγησε ο μέγας ποιητής Γέιτς – ο ιρλανδός Νικόλας Πολίτης και Γεώργιος Μέγας καθώς και Γιώργος Ιωάννου των «Μαγικών παραμυθιών») με θύματα παιδιά και καθίσταται ύποπτος στην αυταρχική αστυνομία ενός ανώνυμου τυραννικού καθεστώτος επειδή το αστυνομικό δελτίο γέμει από φόνους μικρών παιδιών που θυμίζουν τις αφηγήσεις του συγγραφέα.

Η φόρμα που διάλεξε ο ΜακΝτόνα είναι η διαδικασία μιας συνήθους ανάκρισης με τους δύο κλασικούς ανακριτές, τον καλό και τον βίαιο. Ανακρίνεται επειδή γράφει φανταστικές ιστορίες με παράξενους φόνους και βασανίζεται για να «ομολογήσει» ότι έγραψε αυτές τις ιστορίες είτε επειδή τις διέπραξε είτε επειδή σκέφτεται να τις διαπράξει. Ο κατηγορούμενος συγγραφέας όμως υπερασπίζεται την αυτονομία της τέχνης του, αν θέλετε, παραπέμποντας στον έξοχο ορισμό του Καντ: «Η τέχνη είναι μια σκοπιμότητα χωρίς σκοπό», που συχνά γίνεται υπερβολικά αυτιστική «ως τέχνη για την τέχνη». Το

μέγα ερώτημα πάντως που τίθεται χωρίς να απαιτεί απάντηση, άρα να στέκει μετέωρο, είναι αν η τέχνη επηρεάζει τη ζωή, τη διδάσκει, την ηθικοποιεί ή, το αντίθετο, αν εν τέλει την ερμηνεύει. Στο ανακριτικό δωμάτιο βρίσκεται, ωστόσο και ο αδερφός του συγγραφέα, άτομο διανοητικής υστέρησης επειδή είναι αδελφός του πρώτου και επειδή θέλει να γίνει «συνεργός» του. Είναι αλήθεια ότι ομολόγησε τους φόνους, λέγοντας ότι διάβασε και μιμήθηκε τις ιστορίες του αδελφού του; Ποιος είναι τελικά ο δολοφόνος των αποτρόπαιων εγκλημάτων; Και ποιος είναι ο Πουπουλένιος; Αν και μαύρη κωμωδία κατά τον συγγραφέα, ένας κωμικός σουρεαλιστικός παραλογισμός απέναντι στη βία, στην κατάχρηση της εξουσίας και στην καταπίεση, το έργο προβάλλει την απώλεια της παιδικής αθωότητας και τη λαχτάρα των ανθρώπων να πουν και να ακούσουν ιστορίες που αρχίζουν με το «μια φορά κι έναν καιρό» και έχουν ευτυχισμένο τέλος προκειμένου να καταφέρουν να αντιμετωπίσουν τις δυσκολίες της αληθινής ζωής. Παράλληλα, η κλιμακούμενη ψυχολογική και σωματική βία των ασφαλιτών στα δύο αδέρφια και οι απειλές για την εκτέλεση των συλληφθέντων, δίχως να έχουν δικαίωμα επαφής με τον έξω κόσμο και το βασικότερο νομικής υπεράσπισής τους, αποκαλύπτει έναν εφιαλτικό «χορό» οικοδόμησης της κοινωνικής βίας. Οι ασφαλίτες γεύτηκαν τη βία των γονιών τους, αλλά και διά της βίας εκπαιδεύτηκαν στην υπηρεσία τους. Ο «καθυστερημένος» αδελφός όπως και οι νοσηρές ιστορίες που γράφει ο μικρότερος αδελφός είναι αποτέλεσμα της βίας των γονιών τους, βία που «πληρώθηκε» με τη δολοφονία των γονιών από τον μικρότερο αδελφό το καλό πείραμα των αδιάγνωστων γονιών . Ο «χορός» μάλιστα της κρατικής και κοινωνικής βίας θα τελειώσει με τον λυτρωτικό θάνατο του καθυστερημένου αδελφού από τον «υγιή» και την εκτέλεση του τελευταίου μέσα στο ανακριτικό δωμάτιο.

Η παράσταση

Το σπουδαίο αυτό έργο υπηρετήθηκε καθ' όλα με μέτρο. **Η Μαίρη Ανδρέου** σκηνοθέτησε και δημιούργησε τον εικαστικό σκηνικό χώρο του “Πουπουλένιου” επιδεικνύοντας τον προσήκοντα σεβασμό προς τις σκηνικές οδηγίες που υπαγορεύει ο συγγραφέας, ήτοι μια αίθουσα ανακρίσεων με το διπλανό κελί και τα παιδικά υπνοδωμάτια των Κατούριαν και του Μίσαλ. Αμφότεροι είναι άλλωστε τόποι επίσημης και νόμιμης εξουσίας, της αστυνομικής αρχής και της οικογενειακής εστίας. Πρόκειται για δύο θεσμούς στους οποίους τα δύο αδέρφια οφείλουν να υποταχθούν. Ως εκ τούτου, ενάς οριοθετημένος χώρος, που χωρίζεται στη μέση αντιπροσωπεύει μια τρισδιάστατη απεικόνιση του βιώματος του Κατούριαν: ένα λευκό κελί – τον τόπο της πολιτικής βίας, ένα σκοτεινό κελί όπου ο Μίσαλ ξεγλιστρά στο φαντασιακό του και μια εικαστική – κινούμενη αναπαράσταση των «δύσκολων» αφηγήσεων. Δεν είναι τυχαίο ότι τόσο ο Κατούριαν στο λευκό, όσο και ο Μίσαλ φορούν μάσκες, που παραπέμπουν σαν υλικό σε μάσκα ληστή, με ζωγραφισμένα χαρακτηριστικά.

Το αρχέτυπο της Περσόνα άλλωστε στη Γιουγκιανή ψυχολογία είναι η δημόσια εικόνα μας, ενώ η αρχική λέξη περσόνα σημαίνει μάσκα, οπότε είναι η μάσκα που φοράμε όταν επικοινωνούμε με άλλους ανθρώπους, ώστε, να επιβάλλουμε μια εικόνα ή ένα ρόλο π.χ. πατέρας, μητέρα, προϊστάμενος, ιερέας, καλλιτέχνης, επίσημος, πρόεδρος κλπ. Αυτοί οι ρόλοι αποτελούν γενικά αναμενόμενους και αποδεκτούς τρόπους λειτουργίας στη συγκεκριμένη κουλτούρα. Ο Κατούριαν έτσι και ο Μίσαλ φορώντας μάσκες προβάλλουν την εικόνα του καλλιτέχνη και του «ισορροπημένου» ανθρώπου αντίστοιχα, στην απέλπιδα προσπάθειά τους να κρύψουν τη Σκιά τους, τα βαθύτερα δηλαδή και πιο σκοτεινά στοιχεία της ψυχής μας σύμφωνα με τη θεωρία του Γιουνγκ. Περιέχει δε, τις καταπιεσμένες ιδέες, τα ένστικτα, τις αδυναμίες και τις επιθυμίες μας. Παράλληλα, οι μάσκες σμίγουν αρμονικά με την αισθητική των **video animation** που προβάλλονται κατά τη διάρκεια της παράστασης, τα οποία σχεδίασαν **οι Αθηνά Σωτήρογλου και Ευαγγελίνα Καρυοφύλλη.**

Στη συνέχεια, **τα κοστούμια, τα οποία επιμελήθηκε η Μαίρη Ανδρέου,** παραπέμπουν στην τρέχουσα ενδυμασία, δικαιώνουν και οπτικοποιούν σε τέλειο βαθμό το πνεύμα αυτής, δηλώνοντας προφανώς πως σε ένα ολοκληρωτικό καθεστώς, σαν εκείνο στο οποίο διαδραματίζεται το έργο, ο καθένας είναι δυνατόν ανά πάσα στιγμή να βρεθεί μπλεγμένος σε μία παρόμοια «περιπέτεια» ακόμα και αν είναι αθώος. Φυσικά, ο συμβολισμός του πράσινου χρώματος της φόρμας που φοράει ο Μίσαλ, γίνεται περισσότερο από ξεκάθαρος μέσα από την απαίτησή του να ακούσει το αγαπημένο του παραμύθι γραμμένο από τον αδερφό του, τα παραμύθια του οποίου απολαμβάνει δεόντως. Συγχρόνως, οι περίτεχνες **φωτοσκιάσεις του Στέλιου Τζολόπουλου** συνεπικουρούν το τελικό αποτέλεσμα και λειτουργούν ως δραματικός παράγοντας που ενισχύουν τις υπαρξιακές συγκρούσεις, **ενώ η ροκ, «σκοτεινή» μουσική του Γιάννη Τσεμπερλίδη** αγλάισε το βίαιο και απειλητικό πνεύμα του έργου, πότε σε συνδυασμό με την αλλοιωμένη μικροφωνική φωνή του πρωταγωνιστή και πότε όχι, προκειμένου να υποβάλει, με επιτυχία, ακόμα περισσότερο το κοινό σε μία μυστηριακή ή ίσως και ζοφερή ατμόσφαιρα.

Οι ερμηνείες

Οι ήρωες της σπουδαίας αυτής παράστασης αποδίδονται από μία άρτια, καλοκουρδισμένη και καλοδουλεμένη ομάδα με άψογη άρθρωση του λόγου, πολύ καλή καταρχήν σκηνική χημεία και πυρακτωμένη εσωτερική ενέργεια. Ακριβείς, άμεσοι και με απόλυτη συναισθηματική διαφάνεια, άπαντες οι ηθοποιοί αποδίδουν με δεξιοτεχνική ενάργεια την πολυπλοκότητα του χαρακτήρα που ερμηνεύουν επί σκηνής και συναρπάζουν.

Ο Σπύρος Σαραφινός πιο συγκεκριμένα, ζωγραφίζει το πορτρέτο του ήπιου, του καλού και προσηνού ανακριτή με μια υποδόρια εύθυμη και περιπαικτική διάθεση, ποτισμένη με την αίσθηση του καθήκοντος και αποφασισμένου να μείνει πιστός στη δική του ιδιαίτερη και στείρα οπτική. Ο ικανότατος ηθοποιός με μέτρο, αξιοθαύμαστη προσήλωση και σεβασμό ενσαρκώνει τον ρόλο του ανακριτή **Τουπόλσκι**, δίνοντας πνοή σε έναν φαινομενικά απλό χαρακτήρα, αλλά ιδιαίτερος σύνθετο στην πραγματικότητα .

Παράλληλα, ο απότομος, θερμός, νευρωτικός, παρορμητικός και ταυτόχρονα ειλικρινής **Άριελ**, που διαδραματίζει στο έργο τον ρόλο του κακού αστυνομικού, ενσαρκώθηκε **από τον Γρηγόρη Παπαδόπουλο** με αφοπλιστική άνεση, εκφραστικότητα και αναμφήριστη επιδεξιότητα, ανταποκρινόμενος υφολογικά πλήρως στον έντονο χαρακτήρα του αστυνομικού Άριελ.

Από την άλλη **ο Γιάννης Τσεμπερλίδης** με εφόδιο τον πλήρη έλεγχο των ασκημένων εκφραστικών του μέσων, πάλλεται κυριολεκτικά από ερμηνευτική δεινότητα αποδίδοντας εξάισια τον κομβικής σημασίας ρόλο του **Κατούριαν** αναδεικνύοντας με περισσή επιτυχία το ψυχικό άλγος που γεννά η βία. Πάντα ιδιαίτερος, με μια σαγηνευτική πειστικότητα βέβαια, σε όλες τις ερμηνείες του, **ο Χρίστος Στυλιανού**, σωματοποιεί πολύ εκφραστικά

και συγκινητικά τον σαλεμένο ψυχικό κόσμο του **Μίσαλ**, ξεχωρίζει και το δίχως άλλο λάμπει επί σκηνής. Συνθέτει έτσι υποδειγματικά τον ρόλο του Μίσαλ, του μικρότερου αδελφού με τη νοητική στέρηση και την κινησιακή αδεξιότητα, δίχως να υποπέσει σε υπερβολές και συναισθηματικές εξάρσεις. Μορφοποιεί με ανεπιτήδευτη αφέλεια αυτό το μικρό μικρό παιδί που φυλάει για πάντα μέσα του την αθωότητα.

Συμπερασματικά, όλοι οι ήρωες του Πουπουλένιου έχουν ένα κοινό: Από θύματα καταστάσεων και βίας όλων των μορφών –σωματικής, συναισθηματικής, ψυχολογικής- μετατρέπονται σε θύτες της ίδιας, αλλά και χειρότερης, βίας. Ο τόπος μνήμης για κανέναν δεν είναι αλώβητος από τραύματα... Όπως όμως έχει πει και ο Αλμπέρ Καμύ: «Το πιο σημαντικό δεν είναι να γιατρευτείς αλλά να ζεις με τις αρρώστιες σου». Ο Κατούριαν γράφει παραμύθια για να διυλίσει ό,τι του συνέβη, κι ο αδελφός του ο Μίσαλ είναι το φίλτρο μέσα από το οποίο επιβιώνει αναλαμβάνοντας να τον προστατέψει. Όταν όμως ο Μίσαλ ακούει το πρωταρχικό του ένστικτο, ο Κατούριαν δεν αντέχει. Ποιος αντέχει να επιστρέψει πριν την αρχή του κακού και να την απαλείψει; Ίσως μόνο σε ένα παραμύθι, όπως αυτό του Πουπουλένιου, αυτός που το γεννά και το γράφει. Ίσως ο μόνος τρόπος να διώξεις το σκοτάδι μέσα σου είναι να αφηγηθείς ιστορίες... Τελικά, είμαστε άραγε αυτό που γεννιόμαστε ή αυτό που οι άλλοι αποφασίζουν για μας;

«Μια φορά κι έναν καιρό γεννήθηκε ένα υγιέστατο αγοράκι που το έλεγαν Μίσαλ Κατούριαν...Μια φορά κι έναν καιρό ο Κατούριαν Κατούριαν προσπάθησε να σκεφτεί μια ιστορία για τον αδερφό του... »

Κριτική :Ευθύμιος Ιωαννίδης

Χαίρετε, είμαι ο Ευθύμιος, είμαι φιλόλογος και συντάκτης της πολιτιστικής ιστοσελίδας Thess culture.gr. Αγαπώ πολύ τη μουσική, τις τέχνες, την ανάγνωση και το θέατρο, ενώ συνεντεύξεις μου και κριτικές μου έχουν δημοσιευτεί κατά καιρούς στον ηλεκτρονικό τύπο. Διαχειρίζομαι παράλληλα τις σελίδες «Ορθογραφία και ορθοέπεια», «Βιβλιοφιλία και βιβλιολογία» και υπήρξα επί πολλά έτη ενεργό μέλος και συντονιστής στις λέσχες ανάγνωσης των βιβλιοθηκών του Δήμου Κορδελιού- Ευόσμου.

